

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

...นับเป็นเรื่องแปลกและน่าใจหายที่คนสมัยนี้กลับไม่เข้าใจว่า พระไตรปิฎกคืออะไร ทำไมต้องรักษาพระไตรปิฎก ทำไมต้องเอาพระไตรปิฎกมาเป็นฐานหรือเป็นเกณฑ์วินิจฉัยว่า อะไรเป็นธรรมวินัย อะไรเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า หากปราศจากความเข้าใจพื้นฐานเช่นนี้เสียแล้ว บางคนก็อาจไปไกลถึงขนาดที่ทักท้วงเอาผิดๆว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าใครจะว่าอย่างไรก็ได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554)

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พระไตรปิฎกซึ่งถือว่าเป็นคัมภีร์สูงสุดของพระพุทธศาสนานั้นสำคัญเพียงไร เพราะตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คนไทยมีชีวิตและมีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ต่างๆที่ผูกพันกับพุทธศาสนาอย่างยาวนานจนแยกจากกันไม่ออก อาจกล่าวได้ว่าพุทธศาสนาเป็นรากฐานในการดำรงชีวิตของคนไทย โดยได้มีผู้เขียนตำรับตำราที่เป็นหัวข้อธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาไว้อย่างมากมายเพื่อมุ่งเน้นอธิบายให้คนได้เข้าใจหลักธรรมคำสอนนั้นได้ง่ายขึ้นตามแต่ความเข้าใจของผู้เขียนในแต่ละคน

เหตุที่เป็นเช่นนี้ เป็นเพราะว่าหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น แต่เมื่อครั้งพระพุทธเจ้ายังมีพระชนม์ชีพอยู่ ผู้คนโดยทั่วไปได้รับฟังพระธรรมคำสั่งสอนจากพระองค์เอง ยังไม่มีการเก็บรวบรวมเอาไว้เป็นหมวดหมู่ ยังกระจัดกระจายอยู่ ต่อมาเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วจึงได้เริ่มที่จะเก็บรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเอาไว้เรียกว่า"พระไตรปิฎก"ในปัจจุบัน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543, หน้า 70) ได้กล่าวเอาไว้ในหนังสือรู้จักพระไตรปิฎก เพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้ว่า การศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎกเพื่อให้เข้าใจหลักธรรมคำสั่งสอนอย่างถ่องแท้จึงเป็นกิจสำคัญยิ่งของชาวพุทธ ถือว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาหรือเป็นความดำรงอยู่ของพุทธศาสนา กล่าวคือถ้ายังมีการศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎกเพื่อนำไปใช้ปฏิบัติ พระพุทธศาสนาก็ยังดำรงอยู่ แต่ถ้าไม่มีการศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก แม้จะมีการปฏิบัติ ก็จะไม่เป็นไปตามหลักการของพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาก็จะไม่ดำรงอยู่ คือจะเสื่อมสูญไป

ปัจจุบันได้มีผู้คนจำนวนมากได้ชวนชวนยเพิ่มเติมในการที่จะได้นำหลักธรรมในพระไตรปิฎกดังกล่าวมาอธิบายขยายความกันออกไปอีก เพื่อเป็นหลักในการพัฒนาตนเองทั้งใน

ด้านร่างกายและจิตใจให้เข้าถึงหลักธรรมที่พระองค์ทรงสั่งสอนเอาไว้ทั้งทางโลกและทางธรรม ทำให้คนที่ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระองค์นั้นเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ถือเป็นหลักในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ได้เป็นอย่างดี เพราะพระธรรมของพระองค์นั้นเป็นอภาลิโก คือเป็นจริงอยู่เสมอ จะเอามาใช้เมื่อไรก็ได้ ดังนั้นถ้าในสมัยปัจจุบันนี้เราพยายามตามรอยธรรมะของพระองค์ เราก็คงจะไม่ผิดพลาดแน่นอน (ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี, 2552, หน้า 27)

ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาถือว่าการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นความขัดข้องแปรปรวน ความเดือดร้อนลำบาก ความเจ็บปวด ความสูญเสีย ความพลัดพราก และปัญหาชีวิตต่าง ๆ ซึ่งทางพุทธศาสนาเรียกรวมว่าความทุกข์นั้นเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ มนุษย์จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับและได้ประสบแน่นอน ไม่ว่าจะมนุษย์จะต้องการหรือไม่ต้องการ จะยอมรับว่ามันมีอยู่หรือไม่ยอมรับเมื่อเป็นเช่นนี้หากมนุษย์ต้องการมีชีวิตอยู่อย่างดีที่สุด มนุษย์จะต้องยอมรับความจริงอันนี้ จะรับรู้และพร้อมที่จะจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ดีที่สุด ฉะนั้นชีวิตที่เป็นอยู่อย่างดีและมีความสุขที่สุดคือชีวิตที่กล้ารับรู้ต่อปัญหาทุกอย่าง ตั้งทัศนคติที่ถูกต้องต่อปัญหาเหล่านั้น และจัดการแก้ไขด้วยวิธีที่ถูกต้อง ภารกิจสำคัญของพระพุทธศาสนาและระบบการศึกษาก็คือ การช่วยให้มนุษย์สามารถแก้ปัญหาของตนได้ ความทุกข์ ความเดือดร้อน และปัญหาชีวิตนานาประการของมนุษย์เกิดจากความอยาก ความต้องการ ความเห็นแก่ตัว ซึ่งทำให้มนุษย์มีทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ เคลื่อนคลาดจากที่มันเป็นจริง และเป็นไปในรูปต่างๆ กันตามระดับความอยากและความยึดของตนต่อสิ่งนั้นๆ เมื่อเป็นเช่นนั้นย่อมเป็นการสร้างปัญหาให้เกิดขึ้น การที่จะแก้ปัญหาก็ต้องกำจัดที่ต้นเหตุซึ่งเกิดจากความไม่รู้ ความไม่เข้าใจ ไม่มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น โดยนัยนี้ภารกิจสำคัญของการศึกษาคือ การฝึกฝนอบรมบุคคลให้พัฒนาปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจในข้อเท็จจริงต่างๆ ของสภาวะของสิ่งทั้งหลาย มีทัศนะที่ถูกต้องต่อสิ่งทั้งหลาย และปฏิบัติหรือจัดการกับสิ่งทั้งหลายตามที่ควรจะเป็น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนคือ ความมีชีวิตอยู่อย่างสำเร็จผลดีที่สุด มีจิตใจเป็นอิสระ มีสุขภาพจิตสมบูรณ์ และเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น คือ สามารถช่วยสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลายที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้ (พระธรรมปิฎก, 2540, หน้า 5-6 อ้างอิงใน อุบล เลี้ยววาริณ, 2542)

การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาปัญญาในทางพุทธศาสนาต้องเกิดจากการพัฒนาความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้มีขึ้นในบุคคล จนกระทั่งเกิดความรู้สึกรู้สึกมองเห็นคุณค่า ความสำคัญ มีความเลื่อมใสศรัทธาในการที่จะประพฤติปฏิบัติตนตามหลักคำสอนนั้น ฉะนั้นแนวทางในการพัฒนาปัญญาเช่นนี้ ผู้รับการฝึกฝนอบรมจะต้องเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้สร้างปัญญาให้เกิด

แก้ต้น ต้องเป็นผู้มีส่วนร่วม เป็นผู้ได้ลงมือกระทำให้มากที่สุดเท่าที่จะช่วยให้ตัวเขาเกิดปัญญานั้นขึ้นได้ การฝึกฝนอบรมและพัฒนาคนุชย์เช่นนี้ในทางพระพุทธศาสนาได้จัดวางหลักเรียกว่า ไตรสิกขา แปลว่า การศึกษา 3 อย่าง คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณการ ให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีดุลยภาพ (พระเทพเวที 2536, หน้า 37-39 อ้างอิงใน อุบล เลี้ยววาริณ, 2542)

กระบวนการพัฒนาปัญญาตามแนวทางของพุทธศาสตร์นั้น มีลักษณะเป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งเหตุปัจจัย องค์ประกอบ ขบวนการและผลประจักษ์ มีลักษณะบูรณาการสอดคล้องกลมกลืนได้สัดส่วนสมดุลนำไปใช้ได้จริงในชีวิต มีลักษณะเป็นการพัฒนาที่ก้าวเวียน (Spiral growth) คือ เริ่มจากจุดใดก็ได้ ทบทวนย้อนกลับ มีลักษณะที่หยั่งรากลึกลงไปมิใช่พุ่งขึ้นอย่างเดียว เน้นการสร้างแรงจูงใจ สิ่งเร้า (ศรัทธา) และการฝึกฝนตนเอง แต่เมื่อเกิดสมาธิและปัญญาแล้วก็จะสิ่งเร้า นั้น โดยมีอุดมการณ์สูงสุด คือ การใช้ปัญญาปฏิบัติให้เกิดอิสรภาพอันสมบูรณ์

เมื่อเปรียบเทียบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักทฤษฎีตะวันตกซึ่งเป็นแนวความคิดที่ใช้ในปัจจุบันนี้ จากผลงานวิจัยของพระศักดิ์ดา วิสุทธิญาณโณ (มรดา) (2550) พบว่า มีทั้งความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน กล่าวคือ มีเป้าหมายในการพัฒนาปรับปรุงทรัพยากรมนุษย์เหมือนกัน และแตกต่างกันที่เป้าหมายเชิงลึก นั่นคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักทฤษฎีตะวันตกจะพัฒนามนุษย์เพื่อสนองตอบความต้องการขององค์กรในด้านการเพิ่มผลผลิตตามแนวคิดของปรัชญาระบบทุนมนุษย์ (Human capitals) หรือตามแนวคิดของปรัชญามนุษย์นิยม แต่การพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา มีปรัชญาที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐที่พัฒนาให้ดีขึ้นได้ สามารถที่จะเรียนรู้จนมีปัญญา เข้าถึงสัจจะธรรมได้ มนุษย์สามารถพัฒนาไปสู่ภพภูมิที่ดีกว่าเดิมได้ ทั้งในระดับโลกียะภูมิ สำหรับมนุษย์ปุถุชนทั่วไป และระดับโลกุตระภูมิ สำหรับการพัฒนาเป็น “อริยบุคคล” คือเป็นบุคคลที่มีภูมิธรรมเหนือกว่า “ปุถุชน” ที่ยังถูกรอบงำด้วย “อวิชชา” ซึ่งเป็นที่มาของกิเลส ทำให้เกิดความโลภ ความโกรธ เกลียด อาฆาตแค้น แย่งชิงทรัพยากร คดโกง ใช้อำนาจรั้งหลวง จริยธรรมตกต่ำ และทำลายล้างกันทั้งในระดับบุคคล ระดับประเทศ และระดับระหว่างประเทศ เป็นปัญหาสำคัญของชาวโลกในทุกวันนี้ ผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนาพบว่า ข้อแตกต่างของพฤติกรรมที่เกิดจากการนำทฤษฎีทางตะวันตกมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับการนำหลักพุทธธรรมมาพัฒนามนุษย์มีลักษณะที่แตกต่างกันอยู่บ้าง คือ ผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักทฤษฎีตะวันตกมีลักษณะที่ฉาบฉวย กล่าวคือ ไม่มีความยั่งยืนเหมือนนำหลักธรรม

ทางพระพุทธศาสนาพัฒนา ซึ่งจากการสัมภาษณ์พระมหาเถระ พระนักเผยแผ่ คณะผู้บริหาร ผู้นำองค์กร และกลุ่มผู้ที่มีชื่อเสียงสังคมพบว่าผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักทฤษฎี ตะวันตกมีเพียงศักยภาพของร่างกาย และสติปัญญา ทักษะความสามารถเฉพาะในงานที่ทำหรือ ผลเฉพาะด้านการทำงาน แต่ผลลัพธ์การพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนามีลักษณะที่เป็นการ พัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) กล่าวคือ การพัฒนานั้นเป็นการพัฒนาในทุกมิติ ของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย ด้านจิตใจ หรือด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และสิ่งแวดล้อม รอบตัว ซึ่งถือว่าเป็นการใช้ชีวิตอย่างสมดุล ด้วยหลักการ “เดินทางสายกลาง” (Middle way)

ปัจจุบันนี้สังคมไทยเป็นสังคมที่รับวัฒนธรรมจากถิ่นอื่นหรือจากแดนอื่นเข้ามามากไม่ว่า จะเป็นปัจจัยด้านความนิยมหรือกระแสสังคมของความทันสมัยในยุคไอที แฟชั่น ค่านิยม โดย ขาดการพิจารณาว่าวัฒนธรรมนั้นเป็นความสิ้นเปลืองหรือมีผลกระทบอย่างไรต่อการดำรงชีวิต ทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นเพราะต้องการตอบสนองความต้องการตามวัฒนธรรมใหม่โดยขาดการ พิจารณาไตร่ตรอง สังคมในปัจจุบันจึงเป็นสังคมแบบวัตถุนิยม

วันนี้ ถ้าเราชาวไทยพากันหันมาศึกษาพระไตรปิฎก ย่อมจะเชื่อมั่นวางใจได้ว่า เราจะมี สติตั้งมั่นอยู่ในความไม่ประมาทและอยู่ในทางที่ดีที่ชอบ มีจริยธรรม ทั้งนี้เพราะเราทุกคนต่าง ตระหนักแล้วว่า ต่อให้สังคมไทยมีนักเศรษฐศาสตร์การเงิน การธนาคาร นักธุรกิจ ข้าราชการ และ นักการเมืองที่จบการศึกษาสูงสุดจากสถาบันการศึกษาระดับนานาชาติที่ว่ายยอดเยี่ยมที่สุด เพียงไร ถ้าเป็นความรู้ที่ไม่มีรากฐานที่แข็งแกร่งทางศาสนธรรมแล้ว ก็มักจะนำพาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของชาติไปสู่ความวิบัติและวิกฤต คนเก่งเหล่านั้นก็ไม่สามารถใช้ความรู้ที่อุตสาหะใช้ทุนไป ร่ำเรียนมาช่วยชาติให้พ้นจากหายนะและภัยที่กล่าวมาได้

การศึกษาศาสนธรรมในพระไตรปิฎก เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มพูนสติปัญญาของคน รุ่นใหม่ และลูกหลานไทยในการพัฒนาประเทศชาติไปในทิศทางที่ชาญฉลาดเป็นไปเพื่อความดี ไม่ เป็นโทษ ไม่ก่อภัย ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเหล่านี้รวมเรียกว่าใช้ "ภูมิปัญญาแห่งความเป็น มนุษย์" ซึ่งแสดงไว้อย่างมากมายในพระไตรปิฎกของเรา ซึ่งถ้าเปรียบกับศาสนิกชนของศาสนา ต่างๆแล้ว พุทธศาสนิกชนไทยยังให้ความสนใจศึกษาหาแก่นพระพุทธธรรมในพระไตรปิฎกน้อย ที่เห็นได้ชัด คือ การศึกษาที่เป็นกิจกรรมสำคัญของครอบครัว โดยต่างมีข้อแย้งข้ออ้างต่าง ๆ กันไป ทั้งๆที่พระไตรปิฎกเป็นพระพุทธรวจนะที่รวมเป็นศาสนธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยสภาพแห่ง ธรรมแล้วเป็นสังฆธรรมที่ให้ภูมิปัญญาแห่งความเป็นมนุษย์ ที่ศึกษาได้ในทุกแห่งทุกมุม สารธรรมก็มี หลายระดับตั้งแต่เรื่องราวที่สนุก เข้าใจง่าย อ่านแล้วน่าเพลิดเพลินสำหรับเด็ก ๆ ตั้งแต่ชั้นอนุบาล

เช่น พระพุทธประวัติ เรื่องเล่าในพระสูตรต่าง ๆ ชาวบ้านทั่วไปก็เข้าใจได้ไปจนถึงระดับอุดมศึกษา
ปริญญาตรี โท เอก (วาริญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, 2542)

ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นพระในพระพุทธศาสนาและมีหน้าที่การงานเกี่ยวข้องกับการศึกษา
ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการนำแนวคิดการพัฒนาคุณภาพมนุษย์โดยใช้
หลักการพัฒนาทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ซึ่งใน
ส่วนผู้วิจัยเองมีความสนใจในแนวคิดการพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาที่ปรากฏตาม
พระไตรปิฎก เฉพาะมัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ ในพระสูตรตันตปิฎก (พระสูตร) ซึ่งส่วนใหญ่
เป็นการรวบรวมพระธรรมเทศนา คำบรรยายหรืออธิบายธรรมต่างๆที่ตรัสยกย่องให้เหมาะกับ
บุคคลและโอกาส ตลอดจนบทประพันธ์ เรื่องเล่าและเรื่องราวทั้งหลายที่เป็นชั้นเดิมใน
พระพุทธศาสนานั้นว่ามีแนวคิดการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์อย่างไร

คำถามในการวิจัย

1. การพัฒนามนุษย์ที่ปรากฏตามคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ ใน
พระสูตรตันตปิฎกมีแนวคิดการพัฒนามนุษย์อย่างไร
2. แนวคิดการพัฒนามนุษย์ที่ปรากฏตามคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ ใน
พระสูตรตันตปิฎกที่สังเคราะห์มีความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และเป็นประโยชน์หรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดการพัฒนามนุษย์ที่ปรากฏตามคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิม
ปัณณาสก์ในพระสูตรตันตปิฎก
2. เพื่อสังเคราะห์แนวคิดการพัฒนามนุษย์ที่ปรากฏตามคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิม
ปัณณาสก์ในพระสูตรตันตปิฎก
3. เพื่อนำเสนอแนวคิดการพัฒนามนุษย์ที่ปรากฏตามคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิม
ปัณณาสก์ในพระสูตรตันตปิฎก

ความสำคัญของการวิจัย

1. สามารถนำแนวคิดการพัฒนามนุษย์ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสสอนที่ปรากฏตาม
คัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ในพระสูตรตันตปิฎกไปใช้เป็นหลักการพัฒนามนุษย์ให้มี
คุณภาพมากขึ้น

2. เป็นแนวทางในการนำแนวคิดการพัฒนาดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนามนุษย์ในสังคมต่อไป

แหล่งข้อมูลที่นำมาสังเคราะห์

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์พระไตรปิฎก เฉพาะคัมภีร์ มัชฌิมกายน มัชฌิมป็นณาสกัในพระสูตรตันตปิฎกที่ได้ทรงสั่งสอน และมีเนื้อหาที่ประกอบไปด้วยสถานที่ บุคคล เป็นต้นโดยผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary sources) คือพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี พุทธศักราช 2549 โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เนื่องจากพระไตรปิฎกฉบับดังกล่าวเป็นฉบับที่มหาเถรสมาคมได้มีมติให้จัดพิมพ์ขึ้น โดยมีการตั้งคณะทำงานทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ ได้มีการจัดพิมพ์โดยนำเอาพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี พุทธศักราช 2530 มาเป็นต้นฉบับในการตรวจชำระ และนำพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆมาเทียบเคียง โดยทำเป็นเชิงอรรถ และพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับสังคายนา มาตรวจสอบค่าแปลรวมทั้งได้นำเอาพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับอื่นๆในต่างประเทศรวม 7 ฉบับมาเทียบเคียงเพื่อให้ได้เนื้อหาที่ใกล้เคียงกันมากที่สุด เป็นฉบับที่ได้อธิบายเนื้อหาของคำที่มีความชัดเจนและเข้าใจง่าย นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้ศึกษาจากส่วนที่เป็นอรรถกถา ฎีกา ตลอดจนทั้งเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นในการวิเคราะห์

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้เทคนิคการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาหมวดมัชฌิมนิกาย มัชฌิมป็นณาสกั เฉพาะคหปติวรรค ซึ่งว่าด้วยคฤหบดี คือผู้ครองเรือนในพระสูตรตันตปิฎก โดยมีประเด็นวิเคราะห์การพัฒนาพฤติกรรมเป็นหลัก

ขั้นตอนการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีขั้นตอนการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์แนวคิดการพัฒนามนุษย์ที่ปรากฏตามคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมป็นณาสกั เฉพาะคหปติวรรค ซึ่งว่าด้วยคฤหบดี คือผู้ครองเรือนในพระสูตรตันตปิฎก

ตอนที่ 1 กำหนดกรอบความคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ที่ปรากฏตามคัมภีร์ มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ เฉพาะคหปติวรรค ซึ่งว่าด้วยคฤหบดี คือผู้ครองเรือน ในพระสุตตันตปิฎก (พระสุตฺร)

1.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร งานวิจัย และพระสุตตันตปิฎก(พระสุตฺร) มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี พุทธศักราช 2549 โดย สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ

1.2 ผู้วิจัยประมวลข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาแล้วสรุป เป็นกรอบความคิดเบื้องต้น

1.3 ผู้วิจัยนำกรอบความคิดเบื้องต้นเสนอที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และให้ ข้อเสนอแนะ

1.4 ผู้วิจัยปรับกรอบความคิดเบื้องต้นตามที่ได้รับคำแนะนำ

ตอนที่ 2 การคัดเลือกข้อมูล

2.1 ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงมัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ เฉพาะ คหปติวรรค ซึ่งว่าด้วยคฤหบดี คือผู้ครองเรือนในพระสุตตันตปิฎก เล่ม 13 มี 10 พระสุตฺร แล้วอ่าน เนื้อหาและบันทึกลงในตารางบันทึกข้อมูล

2.2 ผู้วิจัยสร้างตารางข้อมูลสำหรับบันทึกสาระสำคัญของแนวคิดการ พัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ที่ปรากฏตามคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ในพระสุตตันตปิฎก

2. สังเคราะห์แนวคิดการพัฒนามนุษย์ที่ปรากฏตามคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ในพระสุตตันตปิฎก เฉพาะคหปติวรรค

ผู้วิจัยสังเคราะห์และยกร่างแนวคิดการพัฒนามนุษย์ที่ปรากฏตามคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ เฉพาะคหปติวรรค ซึ่งว่าด้วยคฤหบดีคือผู้ครองเรือนในพระสุตตันตปิฎกที่ได้จากการจัดหมวดหมู่ และแยกประเภทตามประเด็นที่วิเคราะห์ เพื่อให้ได้แนวคิดการพัฒนากิจกรรม มนุษย์ที่ปรากฏตามคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ เฉพาะคหปติวรรคในพระสุตตันตปิฎก

3. นำเสนอแนวคิดการพัฒนากิจกรรมมนุษย์ที่ปรากฏตามคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ เฉพาะคหปติวรรคในพระสุตตันตปิฎก(พระสุตฺร)

3.1 ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดการพัฒนากิจกรรมมนุษย์ที่ปรากฏตามคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ เฉพาะคหปติวรรคในพระสุตตันตปิฎก(พระสุตฺร)ตรวจสอบความถูกต้อง ของเนื้อหา ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง ความเหมาะสมในการนำไปใช้ และความเป็น ประโยชน์ โดยวิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) มีเกณฑ์การคัดเลือก

ผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจงซึ่งเป็นพระภิกษุที่สำเร็จเปรียญ 4 - 9 ประโยค และผู้เชี่ยวชาญที่สอนเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

3.2 ผู้วิจัยนำแนวคิดการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ที่ปรากฏตามคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ เฉพาะคหปติวรรคในพระสุตตันตปิฎก ที่แก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำเสนอแนวคิดการพัฒนาต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินความเป็นไปได้ ความถูกต้อง ความเหมาะสมในการนำไปใช้ และความเป็นประโยชน์โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or guided interviews) มีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนา

3.3 ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ที่ปรากฏตามคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ เฉพาะคหปติวรรคในพระสุตตันตปิฎก ที่แก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิในรายงานผลการวิจัยต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

แนวคิด หมายถึง องค์ประกอบของการพัฒนามนุษย์ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงใช้ในการแสดงพระธรรมเทศนาเพื่อพัฒนาพฤติกรรม ประกอบด้วย ตัวผู้สอน จริตของบุคคล ลักษณะของวิธีการตอบปัญหา ลีลาการสอน หลักการสอนควรสอน วิธีการสอน กลวิธีและอุปมาประกอบการสอน เนื้อหา และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

พระไตรปิฎก หมายถึง คัมภีร์ หรือ ตำรา ที่รวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้เป็นหมวดเป็นหมู่ ไม่ให้กระจัดกระจาย พระไตรปิฎกนั้นแบ่งออกดังนี้

1. วินัยปิฎก ว่าด้วยวินัยหรือศีลของภิกษุ ภิกษุณี
2. สุตตันตปิฎก ว่าด้วยพระธรรมเทศนาต่างๆไป
3. อภิธัมมปิฎก ว่าด้วยธรรมะล้วนๆ หรือธรรมะที่สำคัญ

พระสุตตันตปิฎก หมายถึง พระพุทธพจน์ที่เกี่ยวกับพระธรรมเทศนา ซึ่งประกอบด้วย เนื้อหาสาระ บุคคล เหตุการณ์ สถานที่ ตลอดจนบทประพันธ์ชาดก หรือ เรื่องราวชีวิตประวัติของพระพุทธเจ้าในอดีต นับเป็นธรรมชั้นนี้ได้ 21,000 พระธรรมชั้นนี้

มัชฌิมนิกาย หมายถึง หมวดหรือนิกายลำดับที่ 2 ที่รวบรวมพระสูตรหรือคำสอนเชิงเทศนา ซึ่งมีความยาวปานกลางคือ สั้นกว่า "ทีฆนิกาย" แต่ก็ยาวกว่า "สังยุตตนิกาย" มีจำนวน 152 สูตร แบ่งเป็น 3 ปัณณาสก์ (หมวด 50) (3 เล่ม คือ เล่มที่ 12, 13 และ 14) คือ เล่มที่ 1 เรียกว่า มัชฌิมนิกาย มूलปัณณาสก์ (แปลว่า มัชฌิมนิกายหมวด 50 เล่มต้น บรรจุพระสูตร

50 สูตร) เล่มที่ 2 เรียกว่า มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปิณฑาสก์ (แปลว่า มัชฌิมนิกาย หมวด 50 เล่ม กลาง บรรจุพระสูตร 50 สูตร) และเล่มที่ 3 เรียกว่า มัชฌิมนิกาย อุปริปิณฑาสก์ (แปลว่า มัชฌิมนิกาย เล่มท้าย บรรจุพระสูตร 52 สูตร)

มัชฌิมปิณฑาสก์ หมายถึง หมวดพระสูตรขนาดกลาง มี 50 พระสูตร

คหปติวรรค หมายถึง วรรคที่ว่าด้วยคฤหบดีผู้ครองเรือน

การพัฒนา หมายถึง การกระทำ การฝึกฝน การบำเพ็ญ การอบรม การประพฤติ และ/หรือการปฏิบัติเพื่อให้ผลที่คาดหวังหรือมุ่งหมายนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์

มนุษย์ หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายในการพัฒนาพฤติกรรม

การพัฒนามนุษย์ หมายถึง การพัฒนามนุษย์ให้มีพฤติกรรมทางกาย ทางวาจา ให้ดีขึ้น

การพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง การนำแนวคิดการพัฒนา มนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนามนุษย์

การพัฒนาพฤติกรรม คือ วิธีการประพฤติปฏิบัติเพื่อควบคุมกาย วาจา ใจให้เรียบร้อย

พุทธศาสนา หมายถึง หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นคำสอนของพระผู้ตรัสรู้ เองโดยชอบแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม รวมความว่า "เป็นหลักคำสอนของท่านผู้รู้ดี รู้ชอบ รู้ธรรมด้วย ตนเอง (ก่อนแล้ว) จึงได้ชี้แนะท่านผู้อื่นให้ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ"

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบหลักการและแนวคิดในการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ในโลกปัจจุบัน
2. ทำให้ทราบหลักการ แนวคิด วิธีการในการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ใน พระสูตรต้นตปิฎกของพระพุทธเจ้า
3. ทำให้สามารถนำหลักการ แนวคิด วิธีการที่ได้จากการสังเคราะห์พระสูตรต้นตปิฎกไป ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ต่อไป